

ĐẠI SỨ QUÁN HỢP CHỨNG QUỐC HOA KỲ

Phòng Thông tin - Văn hoá

Tầng 3, Rose Garden Tower, 6 Ngọc Khánh

Hà Nội, Việt Nam

(84-4) 831-4580 -- Fax: (84-4) 831-4601

TẠP CHÍ ĐIỆN TỬ CỦA BỘ NGOẠI GIAO MỸ
TRIỂN VỌNG KINH TẾ, 5/1998

BẢO VỆ QUYỀN SỞ HỮU TRÍ TUỆ TRONG NỀN KINH TẾ TOÀN CẦU

Bruce A. Lehman, Trợ lý Bộ trưởng Thương mại và Ủy viên Hội đồng Bằng Sáng chế và Nhân hiệu

Sự phát triển của mạng Internet trên phạm vi toàn cầu đã tạo ra những thách thức mới đối với những nỗ lực nhằm bảo vệ quyền sở hữu trí tuệ. Trợ lý Bộ trưởng, Trưởng văn phòng Sáng chế và Nhân hiệu Bộ Thương mại Mỹ, ông Bruce Lehman nói rằng trong khi các mạng thông tin điện tử toàn cầu mới có thể sẽ tạo điều kiện cho việc cấp bằng sáng chế thì việc bảo vệ nhân hiệu đăng ký cần được triển khai cả trên mạng Internet, và hiện đang có những vấn đề nghiêm trọng liên quan đến việc bảo vệ các ấn phẩm và các sản phẩm nghe nhìn có bản quyền. Những mối đe dọa đối với việc bảo vệ bản quyền là sự sao chép dễ dàng và qui mô phát hành rộng khắp toàn thế giới cũng như luận điểm cho rằng các bộ luật về bản quyền không nên áp dụng vào không gian điều khiển.

Cơn bùng nổ các mạng thông tin toàn cầu và đi kèm với nó là sự phát triển nhanh chóng của thương mại điện tử đòi hỏi chúng ta phải suy nghĩ và có kế hoạch tìm ra những phương thức mới bảo vệ quyền sở hữu trí tuệ nếu chúng ta không muốn gặp phải những vấn đề nghiêm trọng trong thế kỷ 21. Điều có ý nghĩa là đây là những vấn đề chúng ta không thể nào giải quyết được nếu không có sự hợp tác quốc tế.

Trong nền kinh tế toàn cầu ngày nay, chúng ta đang có những tiến bộ lớn trong việc bảo vệ bản quyền, nhân hiệu và bằng sáng chế. Chúng ta bắt buộc phải đạt được những bước tiến đó và thúc đẩy nhanh quá trình này. Thế giới kỹ thuật tương tự đã trở thành thế giới kỹ thuật số. Kỹ thuật số và mạng Internet ngày nay được đón nhận nồng nhiệt trong đời sống của chúng ta cũng như máy đánh chữ và máy photocopy trước đây. Tuy nhiên chúng ta cần cập nhật các bộ luật về bản quyền nhằm bảo vệ những tác phẩm văn học và nghệ thuật được đưa lên mạng Internet từ các bản sao trái phép. Tương tự, chúng ta phải gắn luật điều chỉnh mạng Internet với luật bảo vệ nhân hiệu, nhờ đó các nhân hiệu đã đăng ký không bị sử dụng trái phép. Chúng ta cũng cần dựa vào những bộ luật về bằng sáng chế chặt chẽ để thúc đẩy các tiến bộ về công nghệ.

Một công trình nghiên cứu gần đây của Liên minh Viễn thông quốc tế (ITU) cho biết vào năm 2001, 112 triệu máy chủ sẽ được kết nối với hệ thống thông tin toàn cầu, tăng cao so với 16,1 triệu máy năm 1996. Công trình nghiên cứu này cũng dự báo rằng các cuộc mua bán trực tuyến sẽ tăng từ 314.000 triệu đô-la lên 357.000 triệu đô-la vào năm 2001. Phần lớn số máy kết nối là ở các nước phát triển, nhưng các nền kinh tế tăng trưởng nhanh ở châu Mỹ La-tinh, châu á và một vài vùng ở châu Phi cũng sẽ có tốc độ mở rộng nhanh chóng các mạng thông tin. Thương mại điện tử đang phát triển nhanh chóng và chúng ta cần giải quyết các vấn đề pháp lý quan trọng nảy sinh từ đó để đảm bảo sự tăng trưởng tiềm năng như dự báo của công trình nghiên cứu của ITU.

Các vấn đề mới liên quan đến bằng sáng chế, nhân hiệu và bản quyền sẽ nảy sinh trong môi trường mới này và sẽ tạo ra những hệ quả trên cả bình diện quốc gia và quốc tế.

BẰNG SÁNG CHẾ

Văn phòng Bằng sáng chế và Nhân hiệu của Mỹ (PTO) coi Internet như một công cụ hữu ích trong việc quản lý sự tăng nhanh số lượng đơn xin cấp bằng sáng chế hơn là một thách thức. Tại Mỹ, số lượng đơn nộp xin cấp bằng sáng chế tăng 5% mỗi năm, tương đương với 10.000 đơn mỗi năm. Trong tương lai, chỉ tăng số lượng nhân sự của chúng ta, hay tăng hiệu quả công việc của họ, như đã từng thực hiện trước đây, không phải là giải pháp cho khối lượng công việc tăng lên này.

Số lượng đơn xin cấp bằng sáng chế cũng đang tăng lên tại nhiều nước khác trên thế giới. Nhằm đáp ứng việc tăng cường sử dụng hệ thống sở hữu trí tuệ quốc tế, Mỹ đã đề xuất ý kiến rằng Tổ chức Sở hữu trí tuệ thế giới (WIPO) cần thúc đẩy hơn nữa việc sử dụng các công nghệ thông tin trong nội bộ các nước thành viên của WIPO và Cục WIPO Quốc tế, với mục tiêu tạo ra một mạng lưới toàn cầu an toàn, liên kết các văn phòng sở hữu trí tuệ với hệ thống thông tin nhanh chóng, chi phí thấp và tin cậy. Về lâu dài, mục tiêu này hướng tới một quá trình giám định và cấp bằng sáng chế trên toàn thế giới được phối hợp chặt chẽ hơn nữa. Đây là biện pháp quan trọng nhất nhằm đối phó với số lượng đơn xin cấp bằng sáng chế đang tăng nhanh chưa từng thấy. Còn đối với vấn đề nhân hiệu, một mạng lưới như vậy có thể cho phép việc nộp đơn điện tử để đăng ký nhân hiệu trong hệ thống đăng ký nhân hiệu quốc tế Madrid, trao đổi cơ sở dữ liệu về nhân hiệu và đệ trình các đề nghị về những biểu tượng của quốc gia được bảo vệ.

NHÂN HIỆU

Để có thể hiểu được tác động của công nghệ thông tin đối với việc bảo vệ nhân hiệu, người ta chỉ cần nhìn vào sự phát triển nhanh chóng của mạng Internet và các vấn đề đi kèm với sự phát triển đó, chẳng hạn như vấn đề những kẻ "chiếm dụng không gian điều khiển học" và "đạo tặc điều khiển học". Các kẻ phi pháp mới này đã "bắt cóc" các nhân hiệu, đăng ký chúng như là tên chính chủ và yêu cầu các chủ sở hữu hợp pháp của những nhân hiệu này phải trả tiền mới từ bỏ quyền lợi.

Văn phòng Bằng sáng chế và Nhân hiệu PTO đang tích cực giải quyết nhiều vấn đề liên quan đến mạng Internet, kể cả mối quan hệ giữa việc đăng ký tên địa chỉ và bảo vệ các nhân hiệu. Với tư cách là một thành viên của một ủy ban liên chính phủ-do Bộ Thương mại Mỹ đứng đầu, PTO đang triển khai một kế hoạch chuyển giao thích hợp cho việc đăng ký tên địa chỉ trên mạng Internet. Nhiều chủ sở hữu nhân hiệu không hài lòng với hệ thống hiện nay và rất lo lắng về việc bảo vệ nhân hiệu trên mạng Internet. Vào ngày 30 tháng 9, theo hiệp định hợp tác, Công ty Network Solutions, Inc. quản lý hệ thống đăng ký tên địa chỉ, sẽ không còn hiệu lực. Thời gian còn rất ít cho việc đưa ra những quyết định chính yếu về một hệ thống mới.

Vào tháng hai, Bộ Thương mại Mỹ đã công bố một cuốn Sách Xanh về việc quản lý mạng Internet. Cuốn sách này trình bày cách thức chính phủ Mỹ sẽ chuyển giao nhiệm vụ quản lý địa chỉ trong không gian Internet cho một công ty tư nhân, phi lợi nhuận. Thời gian qua nhu cầu thay đổi hệ thống này đã trở nên rõ ràng. Rất nhiều người đã không hài lòng về tình trạng thiếu cạnh tranh tại vùng quản lý tên địa chỉ, đặc biệt nhóm tên ".com". Sự phổ biến đơn khiếu kiện sẽ làm tăng khả năng hỗn loạn khi mà các tòa án trên thế giới áp dụng những luật chống tơ-rót khác nhau và những luật sở hữu trí tuệ khác nhau đối với các cuộc tranh chấp nảy sinh. Các cơ chế giải quyết tranh chấp về nhân hiệu và tên địa chỉ hiện nay còn công kênh và tốn kém. Khi mạng Internet ngày càng trở nên quan trọng như một nguồn kinh doanh và khi ngày càng có nhiều những cổ đông Internet sống bên ngoài Mỹ-điều hết sức quan trọng là phải quản lý được mạng này một cách chuyên nghiệp và có trách nhiệm. Chúng ta muốn có một hệ thống khiến thương mại điện tử trên mạng Internet thuận tiện hơn cho việc quản lý nhân hiệu và do đó thuận tiện hơn cho người tiêu dùng.

Chính phủ Mỹ muốn chấm dứt cương vị quản lý của mình đối với mạng Internet một cách có trách nhiệm. Điều này đồng nghĩa với việc vạch ra một kế hoạch chuyển giao ổn định cho một tổ chức có trách nhiệm. Kế hoạch được đưa ra là: một công ty phi lợi nhuận ở Mỹ sẽ đề ra chính sách giải quyết các vấn đề như cấp số giao thức, hoạt động của

máy chủ gốc, phát triển của các giao thức kỹ thuật, và sự thiết lập các nhóm tên địa chỉ tầng cao nhất để thay thế hoặc thêm vào các tên vùng hiện có như ".com", ".edu", ".org" cũng như nhóm tên vùng tầng cao nhất của một nước. Hội đồng quản trị của một công ty như vậy sẽ bao gồm đại diện của các tổ chức liên quan đến mạng Internet và cộng đồng người tiêu dùng. Các tiến trình xử lý công việc của công ty mới cần phải công bằng, mở và ủng hộ sự cạnh tranh; các quá trình ra quyết định của nó cần phải cởi mở và minh bạch. Công ty cần hoạt động với tư cách là cơ quan định ra các tiêu chuẩn.

Chúng ta đang sống trong một thời kỳ hội tụ hiếm có các sự kiện trong thế giới bảo hộ quyền sở hữu trí tuệ. Phần lớn nhờ vào các hiệp định của Tổ chức Thương mại Thế giới, các nước đang nhanh chóng cải thiện, hoặc trong một số trường hợp, đang thiết lập các hệ thống bảo vệ quyền sở hữu trí tuệ. Sự phát triển này sẽ tạo ra cho chúng ta cả cơ hội và thách thức khi chúng ta đang nỗ lực để tận dụng tối đa thành quả của cuộc cách mạng công nghệ thông tin.

BẢN QUYỀN

Luật bản quyền hiện đại là sản phẩm của sự thay đổi công nghệ-từ máy đánh chữ của Gutenberg cho đến máy ghi âm kỹ thuật số và các công nghệ trung gian. Ngày nay, công nghệ thông tin-(phần cứng và phần mềm máy tính) và công nghệ truyền thông như cáp và vệ tinh đang được phối hợp với nhau và có tác động to lớn đến cách thức các tác phẩm có bản quyền được sáng tạo, sao chép và phổ biến.

Kỹ thuật số không phải là thách thức đầu tiên và có lẽ là không phải cuối cùng đối với khả năng của người sở hữu bản quyền trong việc cho phép hay cấm đoán sự sao chép, phóng tác, phổ biến, trưng bày hay trình diễn tác phẩm của họ. Tuy nhiên sự kết hợp các tiến bộ của công nghệ thông tin với sự phát triển nhanh chóng của các mạng điện tử và các công nghệ viễn thông khác đã làm tăng thêm nhiều vấn đề. Bất kỳ một tác phẩm không gian hai chiều nào cũng có thể được "số hóa"-được chuyển thành một loạt các con số không và số một, tạo thành mã số. Lúc đó các tác phẩm sẽ được lưu trữ và sử dụng dưới hình thức số hoá đó. Điều này làm tăng lên rất nhiều sự dễ dàng và tốc độ sao chép, chất lượng của bản sao, khả năng sửa đổi tác phẩm cũng như tốc độ các bản sao của các tác phẩm này-dù hợp pháp hay bất hợp pháp, được truyền phát tới công chúng.

Các tác phẩm cũng có thể được kết hợp một cách dễ dàng vào một phương tiện duy nhất, chẳng hạn như một đĩa CD-ROM. Điều này gây ra tình trạng lẫn lộn giữa các loại hình tác phẩm. Tất cả mọi người đều đồng ý rằng một đĩa CD-ROM tương tác đa phương tiện với văn bản, âm thanh, các hình ảnh tĩnh và động là một tác phẩm, nhưng đó là một tác phẩm văn học hay một tác phẩm nghe nhìn hay là một hình thức nào đó hoàn toàn khác? Câu trả lời cho câu hỏi này sẽ có tác động đối với hiệu lực của việc bảo vệ bản quyền trên bình diện quốc tế.

Các hệ thống thông tin điện tử với tốc độ và công suất cao-siêu xa lộ thông tin-giúp một cá nhân nào đó, bằng một vài động tác gõ phím, có thể chuyển những bản sao hoàn hảo của các tác phẩm được số hóa cho rất nhiều người khác hầu như ở bất cứ nơi nào trên thế giới. Những người sử dụng có thể gửi hoặc tải lên một bản tin hoặc các dịch vụ khác mà từ đó hàng nghìn người khác có thể tải xuống-hoặc in ấn với số lượng không hạn chế các bản sao "cứng" trên giấy hoặc trên đĩa. Sự kết hợp của công nghệ thông tin và truyền thông đang làm thay đổi hết sức mạnh mẽ cách thức con người và các doanh nghiệp xử lý các sản phẩm và dịch vụ thông tin cũng như phương thức sáng tạo, sở hữu, truyền phát, sao chép, trưng bày, biểu diễn, cấp bằng, quản lý, trao tặng, tổ chức, bán, tiếp cận, sử dụng và lưu trữ các tác phẩm.

Cộng đồng quốc tế nhận thức rất rõ nghĩa vụ phải tìm một giải pháp để giải quyết nguy cơ vi phạm bản quyền hàng loạt trên phạm vi toàn cầu. Giải pháp đó, giải pháp mà mất nhiều năm mới có được, là Hiệp ước Bản quyền WIPO và Hiệp ước Biểu diễn và Ghi âm WIPO, ký kết vào tháng 12 năm 1996. Hai hiệp ước này, những hiệp ước sẽ hỗ trợ rất lớn cho các ứng dụng thương mại trong truyền thông kỹ thuật số trực tuyến, đã được trình lên Thượng viện Mỹ để phê chuẩn. Các hiệp ước này, cùng với các văn bản pháp lý hướng dẫn thi hành đang được Hạ viện xem xét.

Để giải quyết các mối quan tâm tương tự nhưng bằng một cách tiếp cận hoàn toàn khác, Thượng nghị sĩ bang Missouri, John Ashcroft đã đưa ra đạo luật giải quyết giải quyết các vấn đề liên quan đến bản quyền nảy sinh từ Internet và kỹ thuật số bằng cách cố gắng làm rõ trách nhiệm pháp lý của việc vi phạm bản quyền. Đạo luật mà ông đưa ra sẽ cung cấp một thủ tục thông báo từng bước nhằm đối phó với sự vi phạm bản quyền, cung cấp chuẩn mực hành vi để xử lý các vụ lừa lọc và giải quyết các vấn đề liên quan đến việc sử dụng hợp lý, học từ xa, sao chép tạm thời và sao lục. Trong khi đó các nhà cung cấp dịch vụ trực tuyến khẳng định rằng bất cứ dự luật thi hành cuối cùng nào cho hai hiệp ước này cũng phải bao gồm các điều khoản giới hạn và nêu rõ các chế tài đối với sự vi phạm bản quyền.

Chính quyền Clinton tin rằng việc thi hành hiệp ước và chế tài là hai vấn đề tách biệt nhau và không có điều khoản nào trong hai hiệp ước đó yêu cầu Quốc hội giải quyết một cách cụ thể vấn đề trách nhiệm pháp lý. Tuy nhiên, chúng ta hài lòng thấy rằng hai vấn đề này được đề cập đồng thời miễn là vấn đề trách nhiệm pháp lý không ảnh hưởng đến việc xem xét kịp thời và việc thông qua đạo luật thi hành. Các hiệp ước này có hiệu lực càng sớm bao nhiêu chúng ta được lợi bấy nhiêu.

Tuy nhiên sự hợp tác không chấm dứt tại thời điểm các hiệp ước có hiệu lực. Trong bối cảnh phát triển nhanh chóng của mạng Internet, chúng ta thấy rằng các tác phẩm có thể được truyền phát từ nước này sang nước khác trên thế giới với tốc độ ánh sáng. Trong khi không có hàng rào nào ngăn trở quá trình phổ biến các tác phẩm thì có thể có những hàng rào đối với việc thực hiện luật bản quyền nếu các nước không thực thi những hiệp ước này. Với những tiến bộ về công nghệ, có và thậm chí có nhiều khả năng là một chế độ luật pháp buông lỏng tại một quốc gia có thể tạo nơi trú ngụ lý tưởng cho những kẻ vi phạm bản quyền, những kẻ làm tổn hại đến các thị trường "hàng hóa" hợp pháp trên khắp thế giới. Do đó, điều cấp bách là các ngành, các chính phủ trên toàn thế giới phải cùng nhau làm những công việc cần làm để thực thi những nguyên tắc đã nêu trong các hiệp ước.

VẤN ĐỀ "SỬ DỤNG HỢP LÝ"

Đối với vấn đề "sử dụng hợp lý" các tác phẩm đã đăng ký bản quyền, cả hai hiệp ước đều bao gồm những điều khoản cho phép các nước thành viên được hưởng những quyền ngoại lệ trong những trường hợp đặc biệt nhất định mà không ảnh hưởng đến việc sử dụng bình thường tác phẩm và không làm thiệt hại một cách vô lý quyền lợi chính đáng của tác giả.

Phần chú giải của hai hiệp ước trên ghi rõ rằng những điều khoản này "cho phép các nước tham gia hiệp ước chuyển sang và áp dụng thích hợp vào môi trường kỹ thuật số những hạn chế và ngoại lệ theo luật trong nước", đã được Hiệp định Bécơ xem là chấp nhận được.

Tất cả những thay đổi này cho thấy sự mở rộng rất thực tế của luật bản quyền trên trường quốc tế với mục đích đáp ứng với thực tiễn điện tử. Tuy nhiên vẫn có những người đang ra sức lợi dụng cơ hội này để phá hoại sự cân bằng cần thiết cho việc vận hành hệ thống bản quyền. Động cơ thúc đẩy hành động phá hoại đó là một quan điểm xét lại ở Mỹ cho rằng việc sử dụng hợp lý là một quyền hiến pháp cho phép. Câu phương ngôn của họ là quyền sử dụng hợp lý cần được mở rộng và rằng tất cả mọi thứ trên mạng Internet cần được miễn phí. Tuy nhiên sử dụng hợp lý hoàn toàn khác với sử dụng tự do.

Điều cốt lõi trong lập luận về vấn đề sử dụng hợp lý chính là việc duy trì sự khuyến khích các tác giả sáng tạo thêm các tác phẩm mới và khuyến khích các doanh nhân trong các doanh nghiệp lấy thông tin làm nền tảng tranh thủ khai thác các sản phẩm tinh thần sáng tạo - một sự khuyến khích có căn cứ pháp lý trong Hiến pháp Mỹ. Bình minh của thời đại kỹ thuật số không phải là lúc tranh luận lại về quyền sử dụng tài sản và các phương tiện sinh sống của người khác mà không phải bồi thường. Những gì mà chúng ta chứng kiến hôm nay trên một vài phương diện không gì hơn là mưu toan nhằm thiết lập một cơ chế hoàn toàn mới, đặt vấn đề sử dụng hợp lý lên trên cả quyền sở hữu trí tuệ.

Một vài khía cạnh của luật bản quyền sẽ cần được điều chỉnh và xem xét lại sao cho phù hợp với thực tiễn mới của các công nghệ. Nhưng điều này thì đã luôn luôn đúng. Điểm khác và đáng đe dọa hơn là âm mưu đưa vào cuộc tranh luận những thuật ngữ chống quyền sở hữu như thể việc bảo vệ bản quyền là một điều hết sức phiền toái, có thể và cần phải loại bỏ trong không gian điều khiển.

Sự sai lầm trong lập luận đó là ở chỗ nếu chỉ vì quá nhiều thứ có thể có sẵn ở cơ sở hạ tầng thông tin, điều đó không có nghĩa là nó sẽ tiếp tục có sẵn nếu thiếu đi sự bảo vệ dành cho các tác giả và những nhà cung cấp những tác phẩm như vậy. Chúng ta không nên thiếu đi cái nhìn đối với những ích lợi cho xã hội và sự sáng tạo, những ích lợi được sinh ra từ việc duy trì một sự cân bằng hợp lý giữa việc bảo hộ quyền của người sở hữu bản quyền và việc sử dụng các tác phẩm có bản quyền trong giáo dục, truyền đạt và nghiên cứu. Bất cứ một sự thiên lệch nghiêng về nhóm nào cũng đều làm đảo lộn sự cân bằng mong manh đạt được nhờ luật bản quyền và làm nguy hại đến tính sáng tạo và đổi mới. Mạng Internet là tổng hợp các bộ phận của nó và nếu chúng ta muốn nó không chỉ là một hộp thư toàn cầu, một hệ thống truyền tải thông điệp với thông tin quảng cáo và các thông tin công cộng, thì lúc đó chúng ta chỉ có một sự lựa chọn duy nhất - bảo vệ bản quyền một cách nghiêm ngặt.

Toàn văn bằng tiếng Anh của bài viết có trên Internet tại:

<http://usinfo.state.gov/journals/ites/0598/ijee/iplehman.htm>